

Man lär sig alltid något nytt

i den dokumentära

Fritänkaren

Nr. 89 Juli 2000

Åttonde årgångens nummer 8.

Innehåll :

Den största faran för civilisationen	2
En av vår tids mest spännande böcker (<i>Edward M. Podvoll</i>)	2
Den fenomenale Frank Buchman (1878-1961)	4
Barockens största enhetliga mästerverk (<i>Domenico Scarlatti</i>)	5
Girolamo Frescobaldi (1583-1643)	7
Shakespearedebatten, del 26 : <i>JBW:s svar till John Bede.</i>	7
Magsårskykten, del 14 (<i>om bl.a. Bergman och Sjöberg</i>)	8
Ahasverus minnen, del 4 : <i>Dostojevskij (forts.)</i>	10
Kalender, juli-augusti 2000	12
<i>Europa :</i>	13
Tokresan, del 3 (<i>OBS! ej för känsliga</i>)	13
Konvalescensresan, del 9 : <i>32 timmar till Athen</i>	14
<i>Indien & Tibet :</i>	17
Nya vägar i Indien, del 18	17
Den omöjliga resan till Leh, del 13: <i>Om bergsbestigning</i>	18
Brev från Bihar	20

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer. Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt några på engelska, (som återger den svenska upplagans viktigaste artiklar i översättning.)

Den är inte avhängig någon religiös eller politisk förening eller organisation.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktion : C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 414 61 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("Fritänkaren", C. Lanciai)

Årsprenumerations: 200 kr (även i Danmark och Norge; i Finland: 150 mk)

Tvåårsprenumerations : 300 kr

Redaktionsslut för detta nummer : 29.6.2000

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany 93

Fritänkaren finns numera på Internet. Klicka på *Fritänkaren*.

Den största faran för civilisationen.

Den är svår att beskriva, då den är så mångfacetterad och samtidigt så uppenbar överallt i västerlandet medan ingen bryr sig om den utan bara förvärrar den. Ty det svåraste med den är att den endast kan åtgärdas på det individuella planet.

Gå in i vilken förskola eller lågstadielklass som helst. Var med när fröken läser en saga för barnen. Dessa lyssnar till en början, men efter bara något stycke börjar barnen bli rastlösa, de blir omedelbart uttråkade, de börjar störa mer och mer, de vill upp och springa - ingen har tålamod att lyssna, utom några få undantag, som får nöjet förstört för sig.

Ge en bok åt vilken ungdom som helst. Ge den mest intressanta tänkbara bok, låt den vara spännande, låt den vara oöverträffad, låt det inte vara något fel på den. Ungdomen tar tacksamt emot den och uttrycker sin avsikt att läsa den, vilken goda föresats också snart nog förverkligas; men efter bara några sidor läggs boken åt sidan och får ligga där orörd för resten av evigheten, hur intressant och bra den än var.

Det visas en utmärkt film på TV, som både är spännande och välgjord med de bästa tänkbara skådespelare. Naturligtvis bör man ju se en sådan film. Och vad gör folk när den visas? De sätter på TV:n, visar sitt intresse och ser kanske på den en kvart. Sedan stängs TV:n av eller byts det till ett annat program, som också bara får uppmärksamhet i tio minuter, högst en kvart, innan det byts till nästa. Visst var filmen bra, men man kan ju inte bara sitta stilla och titta på en enda film hela tiden.

Syndromet är brist på koncentration och förmågan att samla sig inför en uppgift och genomföra den. Det är för många intryck, det är för mycket fart och fläng i samhället, ingen får någonsin någon ro, stressen påverkar alla negativt, och så blir allt bara halvdant fuskverk, och ingenting blir färdigt, ingenting blir ordentligt gjort, och i stället för harmoni och tillfredsställelse uppstår otålighet, irritation och aggression. I sin förlängning leder syndromet till missbruk av allt möjligt och kriminalitet. Då har man gett upp alla möjligheter till ett naturligt och ordnat liv och låtit sig sugas med i den allmänna mänskliga självdestruktivitetsens malström.

Det är svårt att finna någon bot, ty när en karusell väl börjat skena är det svårt att stanna den innan katastrofen är ett faktum. Det enda man kan göra är att uppmärksamma faran, väcka medvetenhet om den och bearbeta den personligen individuellt.

Det huvudsakliga botemedlet vore väl att avstå från allt onaturligt i livet, ty allt naturligt är sunt och friskt, medan motsatsen är motsatsen. I diskotek växer inga krukväxter, TV:n är en steril hjärntvättmaskin, dunka-dunk-musik föder bara aggressioner och kan bara stå ut med genom självdestruktiva droger, och så vidare. I princip gäller det helt enkelt att avstå från allt som är självdestruktivt.

Men att människan någonsin skulle bli så klok, när hon aldrig har varit det tidigare, är kanske att begära det omöjliga.

Dock var hon åtminstone klokare förr i tiden. När seklet var ungt var det inga problem med att få hur unga människor som helst att sitta stilla och lyssna på högläsning ur världens tråkigaste lärda luntor. Och man behöver bara gå tillbaka till 1650-talet för att i ett så barbariskt land som Sverige finna det mest idealiska tänkbara fungerande utbildningsväsen med att bara ta del av en vanlig studieplan från drottning Christinas tid.

En av vår tids mest spännande böcker.

Edward M. Podvoll är bara läkare. När man läser hans "*Galenskapens förförelse*" ("*The Seduction of Madness*") kan man tro att han är psykoanalytiker och allt möjligt, men det är han inte. Visserligen citerar han friskt C.G.Jung och tar han upp både Freud, Konrad Lorenz och R.D.Laing i förbifarten men bara i praktiska sammanhang. Podvoll struntar i att teoretisera och spekulera. Han är bara ute efter att kureras: "Syftet med

denna bok är att inspirera vår kultur till större medkänsla i vården av de psykiskt sjuka," vilket han ser som det viktigaste steget till att få dem friska. Mer än Jung och Freud och Laing och andra anknyter han dock till buddhismen och framför allt till tibetansk buddhism, som i motsats till västerlandet har en strikt förnuftsbetonad och enbart praktisk inställning till vården av psykiskt sjuka.

Större delen av boken upptar fyra autentiska exempel på regelrätta dårar, vilkas fall skiljer sig från de flesta andras genom att de själva dokumenterade sina egna fall. Därigenom kan man analysera dem in i minsta detalj, vilket doktor Podvoll gör med häpnadsväckande resultat. Mycket i hans bok är direkt sensationellt och banbrytande, och hans kanske djärvaste tes är den, att alla (utan undantag) kan bli sinnessjuka. Allt som behövs är omständigheter som ställer till med den obalans som resulterar i psykosen. Eventuell hereditet skulle därmed inte ha någon som helst betydelse.

Det första fallet är premiärminister Spencer Percevals son John Thomas Perceval. Spencer Perceval var unik som brittisk premiärminister i det att han blev mördad. Hans mördare var en galning som visade samma symptom som sedermera premiärministerns son, varför familjens behandling av den förlorade sonen blev mildt sagt överdriven. Hela John Thomas Percevals strävan i livet gick sedan ut på att genom att rehabilitera sig själv reformera hela psykväsendet i England, och han lyckades. Han dog 75 år gammal år 1876.

Det andra fallet är John Custance, som 1951 reste till Berlin i avsikten att ställa till med världsfred och förena vår värld i den då klumnaste av alla städer. Hans avsikter var alltså de bästa tänkbara, men han var inte ens politiker och ännu mindre någon realist. Om John Thomas Perceval var schizoaffektiv så var John Custance helt enkelt manodepressiv men kunde även han själv råda bot på sina problem. Han dog 1990 nittio år gammal.

Det tredje fallet är kanske det mest intressanta. Donald Crowhurst (1932-69) var ett tekniskt geni som kunde lösa alla problem. 1969 skulle han segla jorden runt i en tekniskt mycket avancerad och välutrustad segelbåt. Men rätt så snart efter starten uppträdde det ena tekniska haveriet efter det andra, och Crowhurst villade bort sig i Sargassohavet. Där började han segla i cirklar medan han fingerade en loggbok enligt vilken han lyckades segla jorden runt helt ensam på rekordtid. Hans sjukdom var storhetsvansinne, han trodde att han var Gud eller åtminstone stod i direkt kontakt med Gud, varvid han försummade seglingen totalt. Till slut efter mycket spekulerande och loggboksdiktande genomskådade han sitt självbedrägeri, och för att undvika att tappa ansiktet inför hela England och alla sina sponsorer försvann han över bord någonstans utanför Brasilien men lämnade alla sina loggböcker och dagböcker kvar - till den psykologiska forskningens utomordentliga förtjusning.

Det fjärde exemplet är den franske målaren, diktaren, musikern och vetenskapsmannen Henri Michaux (1899-1984) som under en tioårig period av sitt liv (1957-66) experimenterade med droger för att utröna vilka psykiska effekter de hade på honom själv, medan han noggrant dokumenterade sitt eget fall. Han var en eremitnatur som eftersträvade anonymitet, och han har ännu inte fått det erkännande som hans konstnärliga livsverk förtjänar.

Doktor Podvoll dokumenterar och analyserar dessa fyra olika sinnessjukdomsförlopp genomgående konstruktivt - han är hela tiden ute efter den praktiska kuren. Han är kritisk mot alla konventionella metoder, som hospitalisering, elchocksbehandling, lithium med mera men erkänner riskerna med avmedicinering. Han hyllar metoden progressiv 10-procentig avmedicinering - att minska medicinerna med 10% åt gången och med ännu mindre eller med avbrytande av nedtrappningen om resultatet inte blir gott. Han förnekar existensen av kroniker och framhåller som den säkraste idiotkuren att helt enkelt se till att patienterna först och främst blir fysiskt friska genom mänsklig miljö, goda relationer, frisk luft, promenader och allt annat sådant som faktiskt är direkt hälsosamt för gemene man.

Men det kanske viktigaste av allt för andlig hälsa menar doktor Podvoll att ändå är tvivlet. Om tvivlet försvinner har man tagit över, och då kan vad som helst hända. Tvivlet är som en själens termostat, som reglerar, balanserar, distansierar och bringar klarhet. Där tvivlet är portförbudet härskar vansinnet, och tvivel innebär då även kritik och självkritik. Endast genom ständig rensning får man fram guldkornen ur vasken, de "öar av klarhet" som är doktor Podvolls favorituttryck.

Hur menar då doktor Podvoll att sinnessjukdom uppstår? Det är mycket enkelt: egocentricitet, självfixering, egenkärlek, egoism, - allt som överdimensionerar det egna jaget så att dess reella perspektiv till verkligheten förvrids riskerar att få egot att spåra ur. Därför är den bästa kuren av alla naturliga relationer med andra, - helt enkelt sällskap.

Den fenomenale Frank Buchman (1878-1961).

Det är väl inte längre många som ägnar sig åt väckelseverksamhet genom MRA eller "Moralisk Upprustning" ("*Moral Re-Armament*"). Ändå förblir denna rörelse av betydande historiskt intresse genom att under 20- och 30-talet och även senare under det kalla kriget utgöra en viktig motvikt och kontrast till de stora auktoritära ideologierna nationalsocialismen och kommunismen.

Även MRA var en entusiasmerande idealism vars ursprung var amerikanen Frank Buchman från Pennsylvania, som utbildade sig till präst och gjorde totalt fiasko som sådan i USA, varför han flyttade över till England. Han hade arbetat med fattiga och utstötta på ett så utmanande självständigt vis att han väckt sina överordnades misshag och aldrig kunde försona sig med dem. En religiös upplevelse i en fattig kyrka i Keswick, Lake District 1908 blev vändpunkten för honom, han genomgick en total omvändelse och fattade de fyra löftena, som blev grundregeln för hans väckelserörelse: absolut ärlighet, absolut renhet, absolut osjälviskhet och absolut kärlek.

Den kallades Oxfordrörelsen, då det var i Oxford han körde i gång det hela med en entusiasmerande metodik och humor, som faktiskt kunde vinna vem som helst för sin sak: i Sverige var både Bertil Malmberg och Sven Stolpe engagerade. Mirakelomvändelser kom att höra till vardagen, och de mest hårdnackade ateister, kommunister och anarkister kunde plötsligt bli sin egen motsats och exemplariska kristna genom Oxfordrörelsen.

Frank Buchman var utan tvekan ett geni som kände människan och kunde sätta vem som helst på en konstruktiv kurs som hon icke haft förut. Humor, medmänsklighet och entusiasm var hans främsta verktyg, och han nådde en exempellös framgång som kunde jämföras med både kommunismens, Mussolinis och Hitlers men på ett motsatt plan: Oxfordrörelsen var utpräglat kristen och konstruktiv och ville råda bot på alla diktaturer genom kärlek.

Vad var då den andra sidan av saken? Alla skinande medaljer har ju en frånsida. I sin ensidiga godhet kan Oxfordrörelsen knappast förknippas med någonting ont, men problem förekom. Alla dess medlemmar var inte som Frank Buchman. Inte alla kunde entusiasmera och omvända vem som helst lika lätt, inte alla kunde leka och trolla fram mirakler, och många gick på hårda niter i livet till följd av sina naiva MRA-föreställningar. MRA blev ett tacksamt ämne för allmänt förlöjligande, och tragiska fall förekom, att exempelvis någon MRA-lärjunge i förväntan på typiska Buchman-mirakler och omvändelser kunde predika på sin arbetsplats och då bli totalt missförstådd av klara realister som aldrig hört talas om MRA och ännu mindre förstod dess Buchman-mentalitet, så att den spontana predikanten direkt hamnade på sinnessjukhus.

Därmed kan Frank Buchman beskylsas för en viss ansvarslöshet. Han hade förmågan att skapa en helt ny mentalitet, som var helt på sin plats i de egna församlingarna, men som vanliga människor inte kunde förstå utan vidare. Ett förälskat

par kan förstå sin förälskelse, men ingen annan kan dela den, och de kan inte påtvinga den utomstående. Samma är det med frälsarlärar. De egna kan dela frälsningen och dess frukter, men de har ingen rätt att påtvinga sin frälsningslära på andra, som har sina egna livsmönster; och om de försöker måste det bli konflikter.

Frank Buchman levde hela sitt liv utan ägodelar och gav allt för sin församling. Ej alla är funtade för en sådan idealism. "Gå och ge bort allt vad du har och följ mig," sade Jesus till den rike mannen, som vägrade. Jesus krav var orimligt, och mannen hade rätt att vägra.

Barockens största enhetliga mästerverk.

1758 i Spanien avled drottning Maria Barbara av Braganza och ett år därefter hennes make, kung Fernando VI, då hon inte längre kunde hålla någon ordning på honom. Han efterträddes av kung Carlos III, vars första åtgärd som regent var att efterkomma en önskan av sin farmor, änkedrottning Elisabetta Farnese, att kastratsångaren Farinelli skulle utvisas ur Spanien. Denne hade åtnjutit alla en firad karriärs välsignelser i Spanien i decennier, vilken nu plötsligt fick ett snöpligt slut. Han kom dock ner på fötter och kunde återvända hem till Italien med en rundlig pension. Men han fick en annan sak med sig som var mycket mera värd: det enda tryckta exemplet av Domenico Scarlattis 555 klaversonater.

Domenico Scarlatti hade varit i drottning Maria Barbaras tjänst i tre decennier och varit så nöjd med den att han aldrig sökt sig någon annanstans. Tjänsten hade inletts i Portugal i Lissabon, då drottningen ännu var portugisisk prinsessa, men när hon blev Spaniens drottning tog hon med sig sin favoritcembalist till spanska hovet, där han aldrig hette något annat än Domingo Escarlati.

Ett stort mysterium är förknippat med de 555 klaversonaterna. Man vet inte när de komponerades, under hans livstid publicerades bara 73 av dem, man vet inte för vilket ändamål de komponerades, om det var för drottningen eller om han gjorde det för sig själv, och framför allt: inte ett enda originalmanuskript har någonsin lokaliserats. Det var alltså det enda exemplet av ett helt livsverk som den åldrande, avdankade Farinelli fick med sig ut från Spanien.

Det förelåg i två volymer. Den ena hamnade småningom i Venedig, den andra i Parma. Då de få tillgängliga Scarlattisonaterna åtnjöt en omåttlig popularitet och efterfrågan kom först med åren även återstoden ut i allmänt tryck, men det tog lång tid. Den fullständiga upplagan kom inte ut förrän 1971.

Och detta var bara en tredjedel av Domenico Scarlattis produktion som tonsättare. Han hade i Italien (Neapel och Rom) även komponerat 17 operor och åstadkommit en betydande canon av kyrkomusik och kantater. Men de 555 sonaterna är det mest särpräglade och originella numret i hans trefaldiga produktion, och sin huvudsakliga berömmelse fick han postumt genom den.

Emellertid kom hans musikaliska familj från Palermo, Sicilien. Hans far Alessandro Scarlatti etablerade familjens ryktbarhet som musiker, en familj som kunde jämföras med andra liknande familjer som Bach och Couperin. Men den berömde fadern Alessandro, som var den förste att köra i gång med stora orkesterkonserter, il Concerto Grosso, höll sina barn hårt och var särskilt noga med den mest lovande sonen Domenicos utbildning. Domenicos ställning och dilemma har ofta jämförts med Carl Philipp Emanuel Bachs. Båda var högt begåvade musiker med en ännu mer begåvad musikalisk far, vars uppfostran var mer än bara rigorös. Båda revolterade och tog så långt avstånd från fadern som möjligt, Domenico ända bort i Spanien, där hans liv var som en burfågels instängd i närmast klosterlik isolering.

Men Domenico trivdes med sin drottning, som uppenbarligen behandlade honom väl. Han trivdes så väl, att han gifte sig två gånger, som Bach, och fick lika många barn

som sin far, om dock inte lika många som Bach. Hans första fru var 26 år yngre än han själv, hans andra fru ännu yngre. Man vet inte varför hans första fru dog, men hon dog bara 27 år gammal efter sex barnafödslar och 11 års äktenskap. Hans andra fru gav honom ytterligare fyra barn, och alla hans 10 barn utom ett överlevde barndomen, vilket var sällsynt på den tiden.

Domenico Scarlatti var född 1685 och alltså jämnårig med Händel och Bach - han dog 71-årig 7 år efter Bach och 2 år före Händel. Den förre kom han aldrig i någon kontakt med, ehuru Bach med sina otroliga musikaliska världstentakler väl kände till Domingo Escarlati i Spanien; men Händel hade alltför nära kontakt med både Farinelli och Scarlatti. Det var ju Farinelli som med sin hjärtekrossande sopranröst fullkomligt slog ut Händels operor i London och Händel själv från att vidare komponera operor. Scarlatti och Händel träffades i ett tidigare skede och lärde sig ömsesidigt beundra varandra. I Siena en gång anordnade kardinal Ottoboni en formlig musikalisk duell mellan dem, så att de båda fick försöka överträffa varandra på klaveret, men det blev oavgjort: de var lika skickliga. Dock tillerkändes Händel ett högre mästerskap på orgel, som icke var Scarlattis favoritinstrument.

Alla tre, Bach, Händel och Scarlatti, var oöverträffbara virtuoser, och det är möjligt, att om en liknande duell en gång ordnats mellan Händel och Bach, så hade resultatet kunnat bli lika oavgjort. Emellertid förblir ju Bach alla tiders suveränaste orgelmästare. Händels kompositioner för klaver var blott ett fåtal om dock fullkomliga, men Scarlatti, som varken gjorde passioner, mässor eller oratorier, visar dock i sin klavermusikproduktion något som överträffar både Bach och Händel.

Han är förvånansvärt modern. Carl Philipp Emanuel Bach var en hel generation yngre, och likväl är det denna musik som Domenico Scarlattis kommer närmast. Muzio Clementi i London var långt senare den förste att till fullo inse Scarlattisonaternas oerhörda prisvärdhet som undervisningsmaterial, men det var först Chopin och Liszt som införde dem i konsertrepertoaren, och då var det under äventyrligt motstånd. Den förste som till fullo gav Domenico Scarlatti full förståelse, accepterande och godkännande var Johannes Brahms, som var den förste (efter Farinelli) som lyckades samla alla Scarlattis sonater.

Vem var då denne originelle Domenico Scarlatti, som låg så långt före sin tid och vars oerhörda produktion kom i dagen genom så mystiska omständigheter? Vi vet egentligen ingenting alls om hans person. Han var uppskattad som musiker och människa - det är egentligen allt man vet. De intimare inblickar man har i hans privatliv är som ögonblicksglimtar genom ett nyckelhål - men de finns.

De intimaste kommer från Farinelli. Han och Domenico samarbetade ju under ett större antal år och stod varandra nära som vänner - utan Farinelli hade kanske aldrig Scarlattis 555 sonater bevarats. Farinelli visste att berätta för en vän, att Scarlatti "som det geni han var visade så litet intresse för det dagliga livet, att han mest bara satt och spelade och därvid försummade sin egen välfärd så totalt, att drottningen efter hans bortgång måste sörja för tonsättarens änka och tre döttrar, som annars hade varit utblottade."

Scarlatti hade tydligen inget sinne för ekonomi, vilket inte förbättrades av att han dessutom hade en förkärlek för spelbordet. Han ruinerade sig ofta, enligt Farinelli, och dog utfattig.

Hur förklarar man då att det inte finns ett enda originalmanuskript till hans 555 sonater? Det var ju si och så med de spanska kungliga förhållandena. Deras slott brann upp då och då, då kungarna själva var tämligen odugliga och ansvarslösa, sannolikt brann åtskilligt ovärderligt material som till exempel originalkompositioner av Domenico Scarlatti upp i dessa upprepade slottsbränder, och det var bara dessa stackars ofta manodepressiva kungars drottningar som höll någon ordning på det spanska hovet. Dessa höll också efter Scarlatti och satte tydligen så stort värde på hans

musik, att de inte lät den komma ut, medan de dock samtidigt såg till att åtminstone ett exemplar av den bevarades för framtiden.

(I nästa nummer: Christoph Willibald Gluck.)

Girolamo Frescobaldi.

Höjdpunkten i Girolamo Frescobaldis karriär var väl då han höll sin debutkonsert som organist i Peterskyrkan i Rom år 1608 inför en publik av 30,000 personer. Han var bara 25 år gammal, men sådant var redan hans världsrykte som orgelvirtuos, att det blev sjuttonde seklets största musikaliska evenemang, ungefär som Woodstock-konserten 1969 i det seklet. Därmed var Frescobaldis lycka gjord, hans karriär var säkrad, och det blev inte mycket mer sedan än en idog tjänstgöring i Rom på livstid (med små parenteser i Mantua och Florens) och ett idogt komponerande för cembalo och orgel. Hans musik är spelbar än idag, han förblir för evigt den förste store orgel- och cembalovirtuosen och fingerfärdighetsvägröjaren, och från honom går linjen direkt vidare till Bach, Händel och Domenico Scarlatti. Han var född i Ferrara 1583, hade en hel del att göra med Don Carlo Gesualdo och dog samma år som den store Monteverdi 1643 men bara 60 år gammal. Därmed är det viktigaste sagt om honom.

Shakespearedebatten: JBW:s svar till John Bede.

"Tyvärr måste jag göra Mr John Bede besviken. Han tycks vara omedveten om att namnproblematiken i sonetterna 134-136 redan har behandlats av Calvin Hoffman i boken *"The Man Who Was Shakespeare"*, en bok lika läsvärd som ett drama ur *The First Folio*, utan vilken bok i beredskap jag knappast skulle ha vågat göra mig delaktig i denna debatt. Hoffman belyser, att skalden endast använder "Will" i betydelsen substantivet "vilja", vilket har missförståtts till att utgöra ett uttryck för en ordlek med skaldens eget förnamn. Naturligtvis kan dessa tre sonetter tolkas som uttryck för ordlekar med skaldens eget förnamn, men det måste inte vara så, utan huvudbetydelsen av ordet "Will" i dessa tre sonetter är enbart substantivet "vilja". Därmed faller Mr John Bedes lysande retoriska domstolsargument som vanligt platt till marken.

Medan jag har ordet vill jag komma med ytterligare argument för min och Calvin Hoffmans kandidat Christopher Marlowe för äran av att ha författat hela *"The First Folio"*. Varken Will Shakespeare eller Will Stanley kan ha haft tid till att göra det. Shakespeares mesta tid måste ha gått åt till att sköta affärer, spela teater, regissera, turnera och sköta privata angelägenheter i Stratford vilket olika bevarade rättsprotokoll lär belysa, och earlen av Derby Will Stanley med gods och egendomar, tre söner att uppfostra, väldiga ansvar inför kronan över bland annat Isle of Man, juridiska förpliktelser i London och inte minst politiska och katolska angelägenheter och intriger lär knappast "vid sidan om" ha kunnat få tid och koncentration till att producera den massivt intensiva 25-åriga dramatiken i *"The First Folio"*, medan Christopher Marlowe utan familj och utan några som helst förpliktelser som fredlös och fågelfri ensam kan ha haft all tid i världen till detta överväldigande arbete, där sonetterna ensamma torde ha kommit till under outtröttligt perfektionistiskt slit kanske dag och natt under en tidsperiod av minst 15 år.

Mr John Bede låter med Anthony Burgess påskina att Thomas Walsingham kan ha låtit mörda sin älskare Marlowe för att eliminera en pinsam förbindelse inför sitt äktenskap. Så fungerar inte homosexuell kärlek, vilket Mr John Bede tydligen saknar erfarenhet av. Den kärlek som så passionerat beskrivs i sonetterna är så fullständigt

ärlig och självutplånande att den ur rent mänsklig synpunkt omöjligt kan ha lett till att Walsingham velat mörda sin älskare. Alla som vet något om saken måste vidimera mitt påstående. Marlowe var ju dessutom just då Englands högst uppburna och populäraste dramatiker, alla älskade teatern, och en teaterskapare mördar man inte. Bisexualitet var vanligt och normalt på 1500-talet och särskilt inom teatern och ledde ännu mindre än idag till mord. Anthony Burgess vet helt enkelt inte vad han talar om.

Men mitt största argument mot att William Stanley kan ha varit författaren är detta: han var inte arvsberättigad till Englands tron, då han härstammade från Henrik VIII:s yngre syster, medan James VI av Skottland härstammade från den äldre system. Tronföljden var självklar, och det fanns inget motiv för William Stanley att vilja dölja sitt eventuella författarskap. Sir Philip Sidney, Sir Walter Raleigh, Edmund Spenser, Kyd och Marlowe, - ingen annan gjorde det. Varför skulle då earlen av Derby ha gjort det? Det enda motivet till att dölja författarens namn totalt fanns hos Christopher Marlowe genom det dödshot som han drabbats av genom puritanens erbarmliga angivelse.

Detta är mitt sista och avslutande argument i denna debatt, som jag ej mera ämnar befatta mig med.

m.v.h., J.B.W."

Kommentar. JBW har därmed avlossat det första argumentet någonsin mot att William Stanley skulle kunna vara författaren till Shakespeares, Marlowes, Kyds m.fl:s verk. Därmed lämnar vi ordet över till Will Stanleys främsta försvarare Laila Roth och hoppas på ett inlägg från henne i nästa nummer.

Magsårsflykten, del 14.

Även i Verona ösregnade det, men det var för första gången på alltför länge. Överallt i hela Europa hade det dåliga vädret varit förhärskande med förfärliga lavinolyckor i Schweiz, Österrike och Frankrike, ohyggliga snöstormar i Grekland och södra Italien, där snön fortfarande låg två meter djup, och ösregn överallt utom i Verona, där det ständigt hade varit vackert men mycket kallt. Med mig kom det efterlängttade regnet. Sålunda förde jag med mig det bästa tänkbara väder till Verona fastän jag inte ville det själv.

Men det var övergående. Söndagen var den första klara vårdagen. Aprikosträden stod i blom, och maskrosorna frodades. Efter regnet var luften alldeles klar, och man kunde se alla de snötäckta bergen norr om Verona, Alpernas sydliga utlöpare och Dolomiternas början. Dessutom var det Palmsöndag med fest i hela staden.

Nyhetererna dominerades helt av bombardemangen över Jugoslavien, som övergick från fas ett till fas två. Ett amerikanskt superhemligt hundramiljardersplan sköts ner, och hela Jugoslavien jublade och festade, medan deras egna massakrer i Kosovo fortsatte föras mot säker ruin för landet av den dumme blindgångaren Milosevic. Jag tänkte på min väninna, konstnärinnan från Novi Sad i Vojvodina, mitt tågsällskap till Belgrad, som i dessa dagar hade vernissage med mycket Belgradkritisk konst. Efter fas två skulle följa fas tre, om inte Belgrad upphörde med sitt förtryck av Kosovo. Andra fasen innebar utslagning av landets militärväsen. Fas tre skulle väl innebära utslagning av hela landets infrastruktur. Milosevics enda vän i världen lär vara Saddam Hussein, om han har någon alls.

Samtidigt sprängde självmordsbombare ihjäl sig i Istanbuls centrum, och även i Ankara smällde bomberna av. Den här resan håller på att urarta till rena bombresan.

Under tiden satt jag med min läkare i Verona doktor Marisa och diskuterade magsår under firandet av Cristinas 45-årsdag. Vi är alla tre medelålders nu, Marisa skall fylla 50 inom kort, men vi verkar alla tre mycket yngre. Marisa springer regelbundet Maraton, och Cristina lyckönskades av sina elever till hennes 35-årsdag. Själv har jag 64

kilo och alltså en midja, och mitt blodtryck är 115/70. Enda problemet med mig är mitt gamla magsår. Jag försäkrade Marisa att jag var helt frisk så länge jag rörde mig i Grekland och Italien.

Hennes inställning till mitt problem är en helt annan än doktor Sandys. Medan han anklagar hela min livsföring säger hon direkt vad jag bör göra: jag bör aldrig vara rädd för att fasta, och jag bör undvika socker. Hon menar, att ingenting är så välgörande för magen som en ordentlig paus genom fasta minst en gång i veckan, så att hela systemet får en vilodag. Diäten betyder ingenting, och man får inte magsår av vissa saker och kurerar det inte genom att undvika vissa saker. Magsår får man genom av stress framkallad ständig aptit och hunger, som man oupphörligt tillfredsställer genom mellanmål och kaffe. Låt magen vila, och den blir fri. Stress är aldrig hälsosamt och bör undvikas till varje pris.

Hennes rekommendation var ytterst övertygande och stämde överens med mina egna slutsatser. Redan i Grekland var min mage perfekt, och på Sicilien hade jag resans första perfekta avföring, den första i mitt liv sedan Darjeeling i november för sex månader sedan. Det var bara för mig att hålla stilen, och i Marisas och Cristinas sällskap mådade jag gott av både rödvin, pizza, kaffe och likör.

Anna Maria Cossino var färdig med sin avhandling om Ingmar Bergman, och hon dedicerade ett exemplar till mig och Cristina. Den omfattar 120 A4-sidor och är mycket imponerande: fastän Anna Maria inte sett alla hans filmer och missat några av hans viktigaste, som "Gycklarnas afton", "Nära livet", "Vargtimmen" och "Skammen", så har hon fått fram Bergmans viktigaste mission, som egentligen är helt metafysisk. Genom hennes avhandling får man upp ögonen för den verkliga Bergman, som egentligen alltid i film efter film gömt sig bakom hans filmers ytterst hemlighetsfulla och diffusa konversationer. I själva verket är Bergman egentligen ingenting annat än Sveriges enda framstående och dialektiska teolog.

Vad man saknar i hennes avhandling är den nödvändiga kritiken. Anna Maria har helt okritiskt absorberat allt och givit honom sin personliga tolkning. Hennes avhandling är därigenom ensidigt konstruktiv. Där finns inga jämförelser alls med hans stora och outhärliga föregångare Victor Sjöström och Alf Sjöberg, de bara nämns i förbifarten, och hon har inte ens sett filmen "Hets".

En jämförelse mellan Bergman och Sjöberg är ofrånkomlig. I sin självbiografi "Laterna Magica" talar Bergman sig varm om sin mästare, ingen gestalt i denna bok framställer han i mera positiv dager, hans attityd är närmast beundrande, och han erkänner honom som sin överman när det gäller teaterregi. Varför har då Sjöberg internationellt kommit i skymundan för den mycket mer diffusa, tunga, långsamma och prövande egocentrikern Ingmar Bergman?

När man ser Sjöbergs klassiska filmer, som "Bara en mor", "Hets", "Himlaspelet", "Fröken Julie" och "Karin Månsdotter", så kan man rakt inte fatta hur Bergman givits ett större rykte som filmregissör än den fullkomligt klara, ständigt virtuosa och ytterst dramatiska Sjöberg. Men Sjöberg föredrog alltid teatern, som han betraktade som mera levande än den mer museala och tekniskt begränsade filmen. Bergman säger själv att Sjöbergs Shakespeareuppsättningar var i sitt slag fullkomliga och att de lämnade ingenting övrigt att önska. Det är svårt att tänka sig Bergman kunna göra ett Shakespearedrama rättvisa. Han var bättre på Strindbergs "Ett drömspel".

Bergman gjorde fler filmer än Sjöberg och helst bara filmer. Sjöberg iscensatte andras verk med oöverträffad bravur. Genom filmen kunde Bergman själv skapa sina egna personliga konstverk. Det är en helt annan sak.

Vad man saknar i Bergmans filmer är Sjöbergs virtuosa virilitet och bländande dramatik. I "Hets" förenades Sjöbergs dramatiska förmåga med Bergmans djupare spekulationer, och man måste beklaga att de inte gjorde fler filmer tillsammans. "Hets" förblir på sitt sätt kanske både Sjöbergs och Bergmans bästa film.

Bergmans mest klassiska filmer hör mest 50-talet till. Det är framför allt "Gycklarnas afton", "Sommarnattens leende", "Nära livet", "Det sjunde inseglet", "Smultronstället" och "Jungfrukällan"; men redan i "Det sjunde inseglet" flummar han ut i oklarhet och diffusa spekulationer som inte leder någonstans och bara tjänar till att upplösa formen. Storyn fuskas bort. Den är kanske hans mest övervärderade film. Naturligtvis är den bildspråksmässigt i sitt slag oöverträffad, men det är också allt.

Det är denna nästan sjukliga subjektivitet som sedan nästan förstör filmer som "Såsom i en spegel", "Tystnaden", "Vargtimmen" och "Skammen". De kan ses som formlösa spekulationer i den egna morbiditeten. I en scen i "Vargtimmen" låter Bergman Max von Sydow ta tiden på en minut bara för att visa publiken hur lång en minut är och hur långsamt tiden kan gå. Hur kan man vara så osjälvkritisk som konstnär att man slösar bort dyrbar film och skådespelare på en sådan total meningslöshet? Någoting sådant hade Alf Sjöberg aldrig kunnat göra sig skyldig till.

Kort sagt, trots alla hans ytterst framstående bidrag till filmhistorien som dess kanske enda renodlade metafysiker måste dock Bergman alltid väcka blandade känslor, medan Alf Sjöberg, hans föregångare och lärare, den definitiva dramaturgen, måste framstå som enbart positiv och som mycket mera levande.

"Magsårsflykten" fortsätter i nästa nummer.

Ahasverus minnen, del 4 : Dostojevskij (forts.)

Jag såg honom åter 27 år senare. Det var i Staraja Russa. Då hade han redan skrivit alla sina sju stora romaner, "Döda huset", "De förtrampade", "Brott och straff", "Idioten", "De besatta", "Ynglingen" och "Bröderna Karamasov", av vilka jag fortfarande sätter den tredje och den sjunde högst. Sista kapitlet av "Bröderna Karamasov" hade precis just kommit ut när jag beslöt mig för att åter uppsöka honom. Det var min naturliga intuition och instinkt som drev mig därhän, och jag tänkte inte alls på att han just hade fyllt 59 år. Jag undrade helt enkelt hur han hade det.

Det var ett lyckligt hem jag besökte i Staraja Russa nära Novgorod och sjön Ilmen, det gamla heliga ryska rikets hjärtpunkt. Allt andades frid och harmoni i detta mycket pittoreska hem, och jag kände mig nästan som en fridstörare när jag kom dit och ångrade nästan mitt tilltag. Men Dostojevskij var hemma, och det var för sent att vända tillbaka.

"Jaså, det är du," sade han i det att han vänligt tog emot mig. För ögonblicket var han ensam. "Många av dina förutsägelser har slagit fel. Jag är exempelvis en lycklig man nu som har det bra."

"Så du minns mitt horoskop?"

"Alltför väl in i minsta detalj. Men du kan inte ställa en dödligs horoskop mer än en gång. Vad har du kommit hit för den här gången? Har du räknat ut att mitt sextionde levnadsår har inletts?"

Jag försäkrade honom om att jag inte hade haft en tanke på hans horoskop vid mitt besök, och att jag hade hoppats att han skulle ha glömt det lika totalt som jag själv hade försökt göra det.

"En sådan uppenbarelse från ovan glömmar man inte. Inte ens det faktum att mitt horoskop när jag vaknade var obefintligt och du med kunde få mig att tvivla på uppenbarelsens sanning. Tvärtom. Bristen på bevis övertygade mig om vårt samtals övernaturliga sanning.

Tyvärr så kommer du dock litet olämpligt. Min kära faster Vera skall just komma hit på besök, och hon är sådan att hon när hon är här inte låter en umgås med någon annan. Men vi kan prata tills hon kommer. Är det säkert att det inte fanns någon baktanke med ditt besök?"

"Vad skulle den eventuella baktanken ha varit?"

"Din ankomst känns precis som ett dödens förebud." Hans ansikte var underligt uttryckslöst och ögonen konstigt tomma när han sade detta. "Det är möjligt att jag har fel. Men om du kommer med döden i släptåg kanske det är lika så bra. Minns du verkligen ingenting av vårt horoskop?"

"Jag vill inte minnas något."

"Men jag vill. Jag har aldrig glömt vad du spådde om mitt sextionde levnadsår. Du spådde, att om jag inte dog innan jag hade fyllt sextio så skulle en katastrof inträffa genom vilken jag skulle ådra mig en fruktansvärd skuld. Minns du det?"

"Nej."

"Jag vet idag vad den katastrofen kommer att innebära. Tsaren kommer att mördas och tsarväldet kommer att störtas, och det med ett sådant våld att den skulden sedan för alltid kommer att förmörka hela Rysslands goda hjärta. Jag har själv lekt med tanken på att i en fortsättning på Karamasovromanen låta Aljosja bli en anarkist som skjuter tsaren. Blott en tanke avhåller mig från fullföljandet av den idén: om den komme ut i tryck och tsaren därefter skulle bli skjuten på riktigt skulle hela världen och mest jag själv anklaga mig för brottet, emedan jag gav uttryck för idén. Om framtidens ryssar alls kommer att läsa mig, med mina heliga helgon och ortodoxa svärmerier för kyrkan och tsardömet, så kommer det enbart att vara för att jag även skrev "De besatta", boken om framtidens ryssar och deras tyranner."

"Stopp nu litet! Vet du vad det är du egentligen säger? Jag vill inte att du på nytt skall få ett anfall framför mina ögon." Jag hade oroats av att han på nytt hetsade upp sig, precis på samma sätt som förra gången. Men han tycktes besinna sig av mina ord.

"Du kan vara lugn. Jag har inte haft sådana anfall på väldigt länge nu. Ibland har jag nästan trott att min sjukdom har besegrats och dukat under för mina goda sidor. Parallellt med att min ekonomi har blivit mera plusbetonad än lutande åt minus, så att jag utan att känna någon kniv på halsen har kunnat skriva "Bröderna Karamasov" i mitt eget tempo, har min sjukdom och alla därmed förknippade sjukliga fantasier och onda andar förlorat herraväldet över mig. Och för första gången i mitt liv har jag kunnat ta det lugnt och njuta av livet. Jag tror inte att Tolstoj kommer att bli så lycklig på gamla dar som jag är nu. Ibland har jag frestats att tänka, att det vore skönt att få dö nu, medan lyckan ännu varar." Han plirade vänligt men bakslugtt mot mig. "Därför har du kommit som på beställning."

Det uppstod en tystnad som varade i åtminstone en minut. Jag visste inte vad jag skulle svara och satt blott och betraktade honom och njöt av hans fridfulla, harmoniska, allvarliga och heliga personlighet. Jag älskade honom och förstod att han trots allt var ett helgon.

"Tant Vera tycks dröja med att komma. Hur mår Turgenev numera?"

"Han känner sig helt satt ur spel efter ditt framträdande vid Pusjkinsymposiet."

"Dock försonades vi där vid Pusjkins fötter, och jag tror inte att vi har något emot varandra mera."

"Däremot så tål han inte din panslavism."

"Det gör ingen som inte förstår den, och de som förstår den är alltför få, och de kommer tyvärr alltid att vara i minoritet och liksom jag hänsynslöst förföljas för vad gott de velat. Nej, den tid som de slaviska folken med Ryssland som ledstjärna under Alexander II:s regering har upplevat är nog tyvärr ett unikum som aldrig kommer tillbaka, ty de äkta slaverna är liksom jag tyvärr för goda för att någonsin kunna sätta hårt mot hårt, det vill säga gå till rätta med sina förtryckare. Men ju hårdare och ondare förtryckare, desto godare och ädlare blir de förtryckta, och desto mera rätt får de. Ty ingen har någonsin mera rätt än martyren, och ingen har någonsin mera fel, är mera fåfång och har mer att förlora än anstiftaren av en annans ofrivilliga martyrium. Med andra ord: så länge det finns martyrer finns det godhet i Ryssland och hopp för slaverna, och så länge det finns förtryckare skall dessa gå under."

Vi hörde nu en släde med bjällror köra in på gården. Fjodor reste sig upp.

"Det är min tant som kommer. Jag hoppas bara att hon inte börjar gå oss på nerverna med småaktiga familjeangelägenheter, penningfrågor och andra magsårs-ämnen. Jag är ledsen, men ni måste gå nu. Men tack för besöket." Han visade mig vägen ut. Han ställde sig i dörren ut till tamburen så att jag måste passera förbi honom. När jag var mitt för honom slog han mig med häpnad med att plötsligt viska i mitt öra: "Din förbannade jude!" Jag betraktade honom stum av förvåning och blev ännu mera förvånad då han blott log med sitt mest godmodiga leende.

"Vad menar du med det?" frågade jag.

"Bara det att det är slut nu mellan oss."

En närmare förklaring ville han inte ge. Och jag hann precis ut genom lilla entrédörren när den översvallande tanten angrep paradingången och översvämmande huset med alla dess godtrogna varelser, stora och små, unga ättlingar och gamla trotjänare. Och jag undrade: "En sådan släkting kan nog bli värre för Dostojevskij än mitt horoskop." Och jag visste inte hur rätt jag hade.

Men samma eftermiddag innan jag ännu lämnat Staraja Russa kom en ung käck pojke med en biljett till mig. Den var från Dostojevskij, och jag läste:

"Jag beklagar att vårt samtal avbröts när det blev som intressantast. Ni undrar vad jag menade med mina avskedsord. Jag menade följande. Ända sedan ert besök hos mig i den sibiriska hålan, då ni i istället för att ge mig döden gav mig mitt horoskop, har jag fört olycka med mig över mina närmaste. Min bror söp ihjäl sig, min första fru dog, min älsklingsson blev inte tre år gammal, och så vidare. Jag vill inte påstå att det var ert fel, men jag vill poängtera att det onda inte längre har någon makt över mig var det än kommer ifrån. Sålunda är jag försonad till och med med er."

Ett ögonblick började jag undra om det kanske inte i alla fall låg någonting i Turgenevs yttrande om Dostojevskij att han var galen. Vad trodde han om mig egentligen? Hur höga tankar hade han egentligen om sina medmänniskor? I varje fall var de med säkerhet mycket högre än vad som är tolerererbart.

Kommentar. Omedelbart efter tant Veras besök drabbades Dostojevskij av den lungblödning som ledde till döden för honom 9 februari 1881. Tre veckor senare omkom den bäste av alla Rysslands tsarer, Alexander II, i ett fullständigt vanvettigt anarkistattentat, som dödade mer än 20 civila utom tsaren.

I nästa avsnitt träffar Ahasverus Leo Tolstoj.

Kalender, juli-augusti 2000.

1 : 75-årsminnet av Erik Satie.

4 : Louis "Satchmo" Armstrong 100 år.

6 : Dalai Lama 65 år.

- Bill Haley 75 år ("*Rock Around the Clock*")

- Bo Arlander 75 år.

7 : Gustav Mahler 140 år.

- Ringo Starr 60 år.

- 70-årsminnet av Sir Arthur Conan Doyle.

10 : Paris Metro fyller 100 år.

- 15 år sedan Greenpeaces flaggskepp "Rainbow Warrior" sprängdes i luften av franska agenter för att det vågade protestera mot de franska atomsprängningarna i Söderhavet.

12 : Panamakanalen fyller 80 år.

17 : 55 år sedan Potsdamkonferensen, som drog det moderna Europas gränser.

- Donald Sutherland 65 år.

- 18 : Richard Branson 50 år, multibiljonär som brukar haverera i ballonger.
 - Påvens ofelbarhet 130 år, etablerad vid Första Vatikankonciliet 1870.
- 24 : 20 år sedan Peter Sellers avled.
- 26 : Carl Gustav Jung 125 år.
- 28 : 345 år sedan Cyrano de Bergerac avled 36 år gammal, science fiction-pionjär.
 - 250 år sedan Johann Sebastian Bach avled.
- 29 : 100 år sedan kung Umberto I av Italien sköts ihjäl av en anarkist.
- 30 : Pocketboken 65 år. Den första var Maurois biografi över Shelley på engelska.
- 1 aug. : 25 år sedan Helsingforsavtalet om mänskliga rättigheter.
- 2 : 20 år sedan terroristbomben i Bologna, som dödade 84 civila.
 - 10 år sedan Irak invaderade Kuwait.
- 3 : P.D.James 80 år.
- 4 : Drottningmodern Elisabet av England fyller 100 år.
 - 125-årsminnet av H.C.Andersen.
- 5 : Professor Neil Armstrong 70 år, den förste mannen på månen.
 - Guy de Maupassant 150 år.
- 8 : Victor Young 100 år ("*Three Coins in the Fountain*")
- 13 : 90 år sedan Florence Nightingale dog 90 år gammal.
- 15 : Prinsessan Anne, "the Princess Royal" av Storbritannien, fyller 50.
- 16 : 40 år sedan Cypern blev republik.
- 18 : Bron i Sydney 70 år.
- 19 : Antonio Salieri 250 år.
- 20 : 60 år sedan Leon Trotskij mördades.
- 23 : 40-årsminnet av Oscar Hammerstein II.
- 25 : Sean Connery 70 år.
- 27 : Moder Teresa av Calcutta skulle ha fyllt 90.

Tokresan, del 2.

(Läsare som har obehag för sjukdomar rekommenderas att förbigå detta avsnitt.)

I Genua väntade som vanligt mest bara katastrofer. Beatrice, 92 år nu, var i upplösningstillstånd. Hon kan inte längre se att läsa ens med glasögon plus förstöringsglas, men hon kan ännu skriva läsligt. Pier Giulio hade just gått igenom en mycket besvärlig canceroperation i halsen och munnen och bränt bort en massa metastaser, och Graziella kan efter sin hjärntumör troligen aldrig mer använda vänstra benet normalt: hon måste ständigt ha det uppåt, så att inte blodet rinner ner i det och koagulerar där. Bepi har lämnat sitt förtjänstfulla arbete för ett sämre i Genua för att vara närmare föräldrarna. Kort sagt, allt var i upplösningstillstånd.

Ändå var Beatrice lika spirituellt som vanligt. Hon blir bara vackrare ju äldre hon blir och är nu 92 år, blind på ena ögat och med halverad syn på det andra, som även det går stadigt mot blindhet. Som gäst fick hon på eftermiddagen en gammal 78-årig spexare som var rena parodin på sig själv: fet som en svullen pingvin och med fluga. Han pratade hela tiden nonsens och lät ingen annan få någon syl i vädret. Även Pier Giulio och Graziella kom på besök senare. De verkade tärda men normala. Graziella fick sina nya konstböcker från Skandinavien av mig om Marcus Larsson och Ernst Josephson, som hon satte mycket högt värde på. Till Beatrice gav jag en kassett med min musik, som hon inte har för mycket av tidigare. Många läsare som blir blinda övergår till att lyssna till musik och finner ett nytt liv den vägen.

Den följande dagen var vi bjudna på middag hos Pier Giulio och Graziella. Tyvärr var Beatrice inte disponerad. Hon hade haft en dålig natt eller var överansträngd eller något annat - hon stannade till sängs hela dagen, och jag fick inte ens se henne. Lunchen

hos Menozzis var emellertid hur trevlig och positiv som helst. Graziella fortsätter måla fastän hon måste hålla sitt ben i vädret hela tiden, och Pier Giulio fortsätter arbeta lika hårt som läkare vid 69 års ålder fastän han är pensionerad och har haft sin svåra cancerkris i hals, mun och nacke. Deras son dök också upp, magrare än någonsin, som numera bara är arbetsnarkoman på heltid. Det är bara att hoppas att det ska gå bra för dem alla tre. Vi pratade mycket om Sicilien och dess underbara mysterier framför allt ute på de Eoliska öarna.

När vi kom hem var Beatrice uppe. Hon hade gett mig två stora tidningsartiklar från 1964 som handlade om ett av hennes man advokatens ryktbaraste fall: en mördare. Rättegången var hur spännande som helst, men artiklarna hade skrivits dagen före domslutet. Ingenting var säkert, allt svävade i luften, och det verkade som om den anklagade skulle bli frigiven i brist på bevis. Jag frågade Beatrice hur det hade gått. I sista stund före den friande domens avkunnande hade ett vittne infunnit sig som kunde meddela att hon hade sett den anklagade vid mordplatsen vid rätt tidpunkt. Det var bara det som fattades. Han blev fälld, och advokat Ciurlo förlorade ett av sina mest spektakulära mål.

Långt senare besökte han den dömde i fängelset nära Bologna. "Jag kan inte klaga," sade den dömde. "Här i Emilia får man bättre mat än någon annanstans i Italien." Han frigavs senare för gott uppförande utan att ha suttit tiden ut men var lika glad för det, fast han nog gärna hade fortsatt bli serverad den bästa tänkbara mat gratis i fängelset.

Emellertid var avskedet från familjen vemodigt. Jag visste inte om jag skulle få se dem igen. Jag nämnde att jag efter Sicilien skulle kunna passera Genua igen, men ingen var entusiastisk. "Om jag mår lika dåligt då som jag gör nu vill jag nog inte träffa någon," sade Beatrice och trodde att hon kanske skulle gå igenom någon hälsokur någonstans. Graziella kämpar vidare med sitt ben, som hon varken kan stå länge på eller sitta stilla med och som kanske måste amputeras, och Pier Giulio vet inte om han lyckats stråla bort alla sina metastaser. Beppi, deras son, överarbetar sig ständigt med risk för nervsammanbrott och hänger inte med i datorsvängen. De lever på hoppet och ägnar sig åt konst och andra skönhetsvärden, som håller dem vid gott mod med vilket de kanske kan överkomma sina fysiska motgångar, men Beatrice både hör och ser sämre och sämre och kan inte längre läsa någonting. Lyckligtvis finns det talböcker, men hon menar sig knappast ha långt kvar.

Detta blev nu ett kontroversiellt avsnitt, och kritik mot att jag offentligt redogör för sådana smärtsamma tragedier vore skälig; men det viktigaste med dem alla tre var att de trots allt var vid gott mod och optimistiska, utom Beatrice, som dock vid 92 år inte var det minsta påverkad i sin tankeskärpa eller intelligens trots sina ohyggligt tilltagande handikapp. De utgjorde alla tre, Graziella, Pier Giulio och Beatrice, höjden av beundransvärdhet.

I nästa nummer: Natliga tokresesvängar till Brindisi.

Konvalescensresan, del 9: 32 timmar till Athen.

Efter en mycket orolig natt utan mycket till sömn vaknade jag i panik. Klockan var 8.15. Mitt Salonikutåg skulle avgå 8.20.

Blixtnabbt fick man klä på sig, samla alla pinaler, störta ner till expeditionen, lösa ut pass, biljett och värdepapper ur kassaskåpet och bege sig ut på vild flykt med tungt bagage genom halva Konstantinopel. Jag hade frågat min värd: "Tror du jag hinner?" Han hade svarat: "Skynda dig!"

Det hade just varit snyggt om jag efter en sådan natt tvingats till ännu ett dygn i Istanbul efter resans andra missade tåg. Men tåget stod kvar när jag genomsvejtig och -snurrig hann in i stationen. Stinsen vinkade just av det. Han såg mig, hejdade sig,

ropade stopp till lokföraren långt där framme, och hela tåget gjorde halt med ett ryck. Jag fick precis en sekund på mig att ta mig upp i den sista vagnen.

Att sedan med allt bagage ta sig genom hela tåget fram till första vagnen, den enda till Grekland, var en baggis.

Men även på detta tåg krävde konduktörerna avgift för reservation. De ville ha en och en halv miljon. De var två som kom in till mig ensam, precis som i Rumänien. Jag erbjöd dem de 730,000 som nattklubben refuserat. Till min lättnad accepterade de dem. Jag fick inget kvitto, men jag blev inte heller slängd av tåget.

De andra internationella passagerarna på detta tåg utgjordes av två fransmän, en tysk, tre ryssar, en finne och en svensk.

Denne Henrik från Stockholm hade gjort en fantastisk resa. Hellre än att riskera obehagligheter i Rumänien och Bulgarien hade han interrailat den långa vägen till Turkiet via Brindisi och Athen; men i Turkiet hade han sedan gjort den långa tågresan via Ankara och Erzurum till Kars och betalat 9 miljoner för en ensam sovkupe hela vägen. Från Kars hade han begivit sig till Ani vid gränsen till Armenien och sedan med buss rest söderut till Van, tagit färja över sjön till Tatvan, nödgats ta bussen till Malatya och därifrån kunnat återvända med tåg via Ankara till Istanbul. Sålunda hade han bara missat nordkusten.

Även han hade krävts på reservationsavgift av konduktörerna, men han hade i Istanbul föregående kväll tagit reda på att reservation ej var nödvändig. Således fick konduktörerna av honom bara tji. Mig bjöd de dock senare gentilt nog på te helt gratis, och under den tunga resans gång var det sannerligen en gudadryck.

Snurrandet i huvudet hade varit svårt under natten efter det vilda snurrandet med Ahmed, men under morgonens pärs med störtloppet ner till stationen hade alla bitar i skallen fallit på plats, som om huvudet hade behövt skakas om en smula. Dock återkom yrseln under den långa väntan i Pythion utan lunch eller middag.

Men tillbaka till svensken från Stockholm. Han var en väldig koloss som talade med dånande röst så att varje ord hördes genom hela vagnen; men i hans kupé fanns en mildare och smalare finne, som också gjorde en intressant resa. Han hette Mika och tänkte från Thessaloniki resa norrut till Finland genom Makedonien, Serbien, Ungern, Polen, Litauen, Letland och Estland. Ehuru ung reste han inte med Inter Rail, hade ingen aning om vad allt skulle kosta, visste ingenting om länderna han skulle igenom, och reste exemplariskt med bara en liten ryggsäck som bagage, som innehöll allt väsentligt: sovsäck, videokamera, handduk, med mera. Han var 29 år gammal och hette Mika. Vi talade engelska fastän vi var från samma hemstad Helsingfors.

Vädret var gassande hett, och i Pythion valde alla de andra att genast fortsätta vidare med expresståg mot Thessaloniki. Endast jag blev kvar med det franska paret att invänta det lugnare aftontåget utan supplementavgifter hela vägen till Athen.

Emellertid föredrog det franska paret att ta ett tidigare tåg som skulle stanna i Alexandropolis. Där skulle de då få tid till en välbehörlig middag. De var mycket förståndiga. Jag föredrog dock att invänta Athentåget i Pythion för att sedan (förhoppningsvis) slippa byta kupé en enda gång under hela den långa vägen till Thessaloniki.

Det var ytterst behagligt att sitta där i Pythion i norra Thrakien på en öde ensam järnvägsstation och insupa den fullständigt rena luften i den ljuva kvällsskymningen till tonerna av behaglig och ren grekisk musik. Det kunde inte bli mera välgörande. Halv nio kom tåget, och resan till Thessaloniki blev helt smärtfri.

Där på stationen i arla morgonstunden mötte jag Mika. Hans och Henriks tåg hade kommit fram katastrofalt försenat för bara tre timmar sedan, och de hade sedan drällt där på stationen utan att kunna göra annat. För att hinna i tid till färjan från Patras hade Henrik sedan stigit på 07.00-snabbtåget till Athen, medan Mika dröjt sig kvar, tveksam om han skulle ta buss eller tåg genom Makedonien, Kosovo och Jugoslavien. Jag trodde nog att buss kunde vara både säkrare och snabbare. Kaféet på stationen var

fortfarande skamligen stängt (för reparation sedan ett år tillbaka), men man kunde få sig en mugg svagt och dåligt slaggkaffe på stående fot i kiosken. Jag och Mika önskade varandra hjärtligt lycka till och skildes.

Jag hade sedan den otroliga turen att få det bästa tänkbara sällskap hela vägen ner till Athen. En engelsmän i sina bästa år av obestämbar ålder placerade sig helt apropå bredvid mig, och efter några timmar kom vi i gång med samtalet, som varade ända fram till ankomsten till Athen efter åtta timmar. Han var inte bara litterär och musikalisk utan även en kvalificerad expert på allt om Grekland. Till min stora sorg visste han att berätta, att både Daphne du Maurier och Gerald Durrell, två av 1900-talets bästa engelska författare, nyligen hade gått bort.

Då han arbetat runt hela östra Medelhavet efter andra världskriget i Grekland, Egypten, Palestina och Cypern var det makalöst att lyssna till hans erfarenheter av världen. Vi kom även in på Shakespeareproblematiken och diskuterade även Dante och Milton, Robert Graves och hela den antika litteraturen utom mycket annat i förbifarten. Vi dröjde länge vid det grekiska inbördeskriget efter andra världskriget, och när vi passerade alla de aktuella stridsplatserna på vägen mellan Larisa och Lamia kunde han i detalj berätta om vilka berg som försvarats mot vem och vilka broar som hade sprängts och vilka som hade klarat sig.

I en parentes kom vi även in på Indien, och han berättade att Indiens självständighet hade kunnat inträffa redan 1931 om det inte hade varit för två faktorer: muslimerna vägrade erkänna en hinduregering, och vissa maharadjor i vissa delstater, som exempelvis Hyderabad och Kashmir, hade en viss autonomi och överenskommelser med London som ej kunde köras över, vilket en indisk självständighet hade nödvändiggjort. En konferens ägde rum 1931 med just den målsättningen att finna en väg till självständighet för Indien, men allting stupade just på muslimernas hållning och de suveräna maharadjornas överenskommelser. Just maharadjorna i staterna Hyderabad och Kashmir kom mest i kläm genom självständigheten 16 år senare utom att den muslimska frågan utlöste ett folkmord på en miljon hinduer och muslimer i Punjab.

Han berättade även en episod från Jaltakonferensen 1945. Redan då var Balkan ett problem. Churchill försökte redan då lösa problemet. På ett papper som han sköt över till Stalin föreslog han:

	England	Ryssland
Jugoslavien	50%	50%
Rumänien	0%	100%
Bulgarien	0%	100%
Grekland	90%	10%

Stalin skrev en bock för att markera sitt accepterande och sköt tillbaka pappret till Churchill. Och så blev det. Stalin hjälpte aldrig kommunisterna i Grekland fastän han hade kunnat genom Bulgarien, och ej ingrep han heller någonsin i Jugoslavien.

Han hade även mycket att berätta om Israel och Egypten och Cypern, men att återge allt skulle kräva vissa volymer. Han berättade även om alla de nu levande framstående engelska kompositörerna, som jag visste ingenting om, och berömde i synnerhet Bernard Haitink och de gamla dirigenterna, som fortfarande i högsta grad arbetar med den äran närmare de 70. Vi skildes sedan i Athen som de bästa vänner men utan att ens ha upplyst varandra om våra förnamn.

Skepp som mötas - de ses en gång desto mera minnesvärt och sedan kanske aldrig mera.

forts. i nästa nummer.

Nya vägar i Indien, del 18.

Hemma i Shamrock i Darjeeling väntade en chock. Joanna var inte där. Hon hade kommit tillbaka från Rimbik igår och återvänt till Varanasi denna dag. Jag hade kommit för sent.

Jag kände ingen besvikelse, men jag kände en gränslös sorg. Hon var den bästa kvinnliga vän jag mött på denna resa, och jag hade inte fått återse henne, fastän vi båda varit inställda på det. Jag kunde inte förstå det. Hon hade sagt att hon inte hade haft någon brådska tillbaka till Benares, och ändå hade hon inte kunnat vänta en dag på mig. Jag hade skyndat tillbaka från Gangtok mycket för att jag varit rädd för att missa henne, och jag hade kommit en dag för tidigt. När jag var i Pemayangtse hade hon kommit, och när jag återkommit hade hon farit. Vi hade farit om varandra två gånger.

Först flera timmar senare började jag förstå sammanhanget. Shamrock hade intagits av en riktig amerikanska, en äldre dam av klassisk amerikansk vulgaritet, som pratade mycket och dominerade hela hotellet. Hon var precis som en kvinnlig upplaga av Carl Lidbom. Tänk er Carl Lidbom som en riktig kärring och så okvinnlig att hon inte har ett spår kvar av någon kvinnlig intuition. Och så hette hon dessutom Grace. Hon var liten och tjock och ful och dessutom journalist, så hon var nyfiken på alla och tvekade inte att trampa folk på tårna och märkte inte när hon gjorde det - den diametrala motsatsen till den vackra, finkänsliga och subtila Joanna, som naturligtvis inte kunnat stå ut med detta extremt väsensfrämmande oväsen en dag. Plötsligt förstod jag henne.

På kvällen reagerade alla Shamrocks gäster mot denna plumpa amerikanska som en man. Alla var emot henne - belgarna, australiensarna, engelsmännen, japanerna, tyskarna, när Clinton kom på tal och hon försvarade honom medan hon ständigt påpekade att hon inte kunde försvara honom. (Detta var mitt under Internet-publicerandet av Lewinsky-affären.) Hela det amerikanska syndaregistret drogs fram - bombningarna mot Afghanistan och Sudan, intrampandet i Japan, Kina, Bosnien, Irland, Chile med mera, alla fiaskon och misstagen från Pentagon serverades denna praktamerikanska, som försvarade sitt land med att urskulda sig att hon inte direkt försvarade det. Endast en sak togs inte upp: den amerikanska vulgariteten, som hon var ett särskilt praktexempel på. Belgarna kom närmast när de berättade om amerikanska turister som kom till Belgien och häpnade över att belgarnas modersmål inte var engelska: "Men hur är det möjligt att ni inte talar engelska när ni ändå är en del av Europa?" Amerikanerna kunde inte förstå detta.

Avskedsdagen från Darjeeling, söndagen den 22 november, 35-årsdagen av mordet på Kennedy, då allt ädelt amerikanskt försvann, var det omfattande festivaler på gång i Darjeeling. En väldig fredsmarsch med Sai Baba buren in effigie i procession från the Mall avlöstes av mer aggressiva politiska demonstrationer för ett fritt Gurkaland och annat sådant trams. Följaktligen var det svårt att lämna Darjeeling denna dag, då ingen trafik fungerade. Min jeep fick ta en omväg runt hela staden för att alls komma ner, och bara företaget att ta sig ut tog 45 minuter.

Jag tänkte på Joanna hela vägen, och först en timme från Siliguri förstod jag plötsligt varför hon inte kunnat stanna. Även jag hade följt den amerikanska Clintondebatten under kvällen under lidande tystnad och brutit upp innan diskussionen var slut.

Det enda jag kan göra är att hoppas att Joanna tar kontakt med mig senare, då hon hann få min adress men jag aldrig fick hennes. Det känns som ett oavslutat kapitel som kräver återkomst, precis som min incident i Phudong förra året när jag blev bestulen på 6000 rupier. Den knuten löstes. Måtte Joanna kunna lösa den nya åt oss.

Som resällskap på vägen hade jag den galne holländaren från Shamrock. Jag berättade om min förestående resa till Shillong. "Har du tillstånd?" - "Nej, jag har aktat mig för att ställa några frågor."

Han berättade då om sina äventyr i Sikkim och Bhutan. Han hade rest så långt han kunnat till Yuksom med myndigheternas välsignelse och sedan fortsatt på egen hand upp till Kanjenjungas basläger och kvickt återvänt samma väg utan att bli hindrad, men vid checkposten vid Yuksom hade han naturligtvis blivit utfrågad. Han förnekade då att han varit längre norrut än bara i närheten. Då dök det upp 7-8 lokala vittnen som sett honom omkring baslägret. Han var lång, ljus och storväxt, så det gick inte att komma undan. Han stack av som en strålande lyktstolpe mot en gatas brandposter. Han fick tillbringa två dygn i häkte innan han kom på att servera poliserna 20 dollar under bordet, varpå han fick gå.

Sedan tricksade han in sig i Bhutan. Han nådde två dygn in i landet och blev väl mottagen överallt tills en polis såg honom och vänligt eskorterade honom till gränsen och kastade ut honom. Hans erfarenhet var att poliserna var mycket vänliga i Sikkim och Bhutan.

forts. i nästa nummer.

Den omöjliga resan till Leh, del 13: Om bergsbestigning.

Av alla sporter är väl denna den mest vansinniga. Det finns inget säkrare sätt att riskera livet på. Kanske det är detta som är tjueningen för somliga. Världstoppsbestigare är höljda i ära och ryktbarhet bara för att de inte råkat ut för samma sak som alla deras glömda förlorade kolleger som störtat och blivit kvar i isen på berget utan någon grav. Av alla dessa hör man namnet på en enda av dem, när han hittats efter 70 år.

Om man skulle sammanställa ett specialarbete omfattande alla bergsklättringens offer och i detalj skildra deras öden skulle man få en helt annan bild av bergsklättring än de glansbilder man är van vid av Edward Hillary, Göran Kropp och andra. Man skulle då få en fullständig bild av den yttersta mest obönhörliga fasan. Mount Everest och K2 är fyllda av infrusna lik som man för länge sedan glömt namnen på som alla har gått samma öde till mötes: att möta den ondaste brådaste död mitt i ett ögonblick av ens högsta och underbaraste drömmar och ambitioner, att se allting förgås på mindre än en sekund och försvinna för världen i en djupfrost kista av is som ingen sedan kan hitta. Det är den totala självförintelsen: ingenting blir kvar, allt försvinner, och för bergsbestigningsindustrins skull glöms man genast frivilligt bort och stryks ur bergsklättringsannalernas rullor.

Hur många finns således inglasade och levande begravda i okända gravar i Mount Everests, i K2:s och i andra oblidkeliga bergs kallaste raviner och klyftor, där ingen någonsin kan gräva fram dem? Vem vill höra talas om dem? Inte en enda av alla dem som årligen betalar miljoner i belopp för privilegiet att få möjligheten att försvinna i isen och skrevorna under den, och som täcker hela berget med dess omgivningar med skräp som tomma syrgastuber och plastfodral, och inte heller den bergsklättringsindustri som finansierar dem.

Det hela är alltså egentligen till 100% ensidigt avskräckande. Ändå offerar otaliga fåfänga exhibitionister år och årslöner på att cykla genom hela Asien för att få bestiga Mount Everest utan syrgastuber, och det skall en idiottur till för att de skall lyckas driva igenom ett sådant vanvett med framgång. Och så får den heroiska hysterin kring bergsklättringens oöverträffbara härlighet mera vatten på sin kvarn, och offrandet av människor kan fortsätta.

Vi besteg ett obetydligt berg ovanför Sonamarg. Det var endast 5130 meter högt, men vi började från botten, alltså mer än 2000 meter under det. Att vandra två kilometer i princip rakt uppåt är ingen lätt sak, i synnerhet om man börjar från nästan 3000 meter. Men allt gick bra, vi kom ovanför trädgränsen, vi fick en underbar utsikt, och allt var frid och fröjd. Så långt var allting bra.

Sedan fortsatte vi. Vi började bestiga snön. Denna var brant. Men de envisaste av oss ville inte ge sig utan fortsatte envist uppåt för allt riskablare snöbranter utan isyxa. Till slut ville fem av oss inte fortsätta längre, men den sjätte fortsatte. När han såg att alla de andra stannade kvar hundra meter nedanför slog han sig helt sonika ner för att invänta dem. Men de andra ville inte fortsätta. Ledaren själv, den enda av oss med ishacka, avrådde alla från att fortsätta. Men någon av oss måste gå upp för att förmå den oförvägne att vända tillbaka.

Hans harm var helt naturlig. Det var bara hundra meter kvar till toppen. Men han förmåddes att återvända och återförena sig med sällskapet.

När de två skulle återvända ner visade sig snöns förrädiskhet. Den som gått upp för att hämta den oförvägne råkade ut för hal snö, tappade fotfästet med ena foten, och hela kroppen följde med. Sådant kan hända vem som helst. Han kanade ner i en våldsam utförsbacke av den halaste snö, och förgäves försökte han bromsa utförsåkningens med att sparka hämlarna i snön. Ingenting kunde bromsa honom. Plötsligt blev det fast mark och han kom upp på fötterna, men hans hastighet var för stor och han fortsatte vidare utför. Det stora stupet rakt utför var bara några tiotal meter ifrån honom när en väldig gyttjepöl räddade honom, där han hamnade raklång. Hans enda sviter av incidenten var yrsel och illamående, men han hade mycket väl kunnat bryta ryggen, som Latief, eller försvinna utför.

Sådant är inte roligt över huvud taget, för att citera Gudrun Schymans skildring av sina avlägset besläktade problem.

Själv upplever jag bergsbestigning som något av en konst. Man bör *aldrig* gå för långt, och de bästa bergsklättrare lämnar alltid toppen i fred. Det är fåfängt att nå absolut ända upp. Den största tillfredsställelsen ligger i uppnåendet av en suverän utsikt, och den blir aldrig bättre från toppen än vad den är från lä längre ner. På toppen är det bara obehagligt. Det blåser mera och är kallare än någon annanstans på hela berget, och man kan lätt blåsa ner därifrån.

Själv föredrar jag att aldrig gå högre än vad mina sandaler kan bära mig utan att jag behöver dra på mig strumpor. Det är före och under alla snöfält. Snö på ett berg är alltid livsfarligt, ty man vet aldrig vad den döljer eller hurdan den är. Glaciärer skall vi inte tala om. Så fort bergsbestigning inbegriper is och snö upphör nöjet och börjar vanvettet och livsfaran.

Det tror jag alla bergsbestigare håller med mig om.

Den ökända filmen "K2", där så många omkommer eller blir galna, är egentligen sannare än verkligheten.

Det är en helt annan sak att bestiga pass, som man inte kan komma över med mindre än att man tar sig över dem. De har inte sluttande väggar och avgrunder utan bara tvärtom, då ett pass alltid ligger i djupet av dess omgivningar.

forts. i nästa nummer.

Brev från Bihar.

"Ursäkta min långa tystnad. Som du vet är livet aldrig lätt här i Bihar, och det blir ständigt svårare. Det är inte svårt att utveckla en 'Kali-mentalitet' och se fram emot de yttersta dagarna, särskilt nu under torrperioden, när allt liv och framtiden beror av den kommande monsunen, den ständiga osäkerheten, som ingen vet om den kommer att uppskjuta domedagen eller inte.

Jag har inte sett Johannes på mycket länge. Han är alltid upptagen uppe bland bergen och kommer aldrig mer till Bodhgaya. Han var nyligen i Ryssland tror jag, vilket ytterligare torde höja hans svårighet att komma ner till slätterna. Alla tibetaner och skandinaver känner sig främmande här i Indien utom kanske i bergen, där Johannes har

utvecklat en lika stark motståndskraft mot kyla och höga höjder som vilken tibetan som helst, medan jag föredrar slättlandet, där jag föddes, och där jag som buddhist känner mig lika främmande i detta kaotiska och religiöst anarkistiska Indien som vilken tibetan som helst här nere på slätterna. Jag antar att vi alla känner oss främmande inför denna turbulenta tidsålder.

Vad som oroar mig är att sakernas tillstånd blir sämre, särskilt för oss buddhister, mera särskilt för tibetanerna, och allra mest för tibetanerna i Tibet. Kineserna håller på att vinna kampen men på ett sätt som ingen hade kunnat ana. De håller på att förlora rent politiskt, ekonomiskt och materiellt. Deras armé är inte anpassad till Tibet och kan inte underhållas och försörjas där: hundratusentals soldater håller ständigt på att gå en långsam hungrande och frysande död till mötes. Vi vet inte hur många kinesiska soldater det är som helt enkelt har försvunnit ut i ingenstans där i bergen och bort från all statistik, obegravda, helt glömda och utan någon möjlighet till någon upprättelse någonsin. De är de största förlorarna. Tibetanerna tycker sig känna igen dem i alla de flugor, som aldrig fanns i Tibet innan kineserna kom. Om den tunna militära livlinan till armén i Tibet klipps av, så är en halv miljon kinesiska soldater utlämnade åt de grymma bergen i Tibet. De kinesiska nybyggarna, som finansieras av Kina för att kolonisera Tibet, kan inte stå ut med livet där. De vill bara komma hem igen innan de dör, vilket många inte klarar. Även de är övergivna av sin regering, betalda av sina herrar för att försvinna och förgås i Tibet, där ingen tibetan vill ha dem. De är också stora förlorare. Om de överlever har de ändå förverkat sina liv. Och hela detta fåfänga företag att offra människor för en omänsklighet kostar Kina mer än vad det har råd med, och bankerna närmar sig allmän bankrutt.

Men det finns ytterligare en front, och det är den mest viktiga och farliga. Det är mentaliteten. Vad kineserna för med sig in i Tibet, vad de har uppfostrats till och praktiserar är hat. De för med sig våld och hat till Tibet, och deras största energi går åt till att hata tibetanerna utan anledning, bara för att de måste leva i Tibet. Och detta hat smittar av sig på somliga tibetaner. Det finns många tibetaner som (tillsammans med uigurererna i Öst-Turkestan, som är ännu ivrigare,) ser fram emot den dag då de får rensa hela Tibet (och Öst-Turkestan) från kineser. De ser fram emot att få genomföra en rättvis etnisk rensning av motsatt slag mot den kinesiska. Naturligtvis måste vi förstå dem, kineserna har ju mördat miljoner tibetaner och uigurer och kommit undan med det, så varför skulle de inte få sitt straff? Men tibetanerna ser inte den stora faran i detta: deras sinnen har infekterats av det kinesiska hatet. När de ger efter för ett sådant hat, som utsatts av kineserna, så har de förlorat kampen. Det vore det yttersta nederlaget. Även om kineserna lämnar Tibet, (vilket de mycket väl en dag kan göra,) om de drar tillbaka sin armé och lämnar alla tibetanska angelägenheter åt tibetanerna, så vore en sådan seger värdelös om tibetanerna tog ut någon form av hämnd.

Detta är vad jag bekymrar mig för i det tibetanska problemet som buddhist. Och det enda jag kan göra är att bedja att detta aldrig må hända, att tibetanerna aldrig må anamma och ge efter för det kinesiska hatet.

Kanske någon hör min bön.

Kim, en Bihari buddhist.

Fotnot. Bihar är den fattigaste delen av Indien med den högsta kriminaliteten, där även buddhismens heligaste plats *Bodhgaya* ligger, och varifrån Kim räknar sitt ursprung, en vän och medarbetare till oss (mig och Johannes B. Westerberg) sedan 1992.

red. anm.

*Då vi av allt att döma reser bort tillbaka till Ladakh nu i juli-augusti
lär det dröja till slutet av augusti innan nästa nummer kommer ut.*

Om resan lyckas lär den sedan gå under benämningen "Tillbaka till Leh".

Allt gott för resten av sommaren!

Göteborg 29.6.2000